

INTERACTION OF THE EDUCATIONAL INSTITUTIONS WITH PARENTS - A KEY FACTOR FOR THE FORMATION OF SOCIAL COMPETENCES IN ADOLESCENTS

Sylvia Marushkina

Burgas Free University, Bulgaria, marushkina@abv.bg

Abstract: The family is the first social community with which the child has continued contact and in which forms of socialized behavior are developed. The social purpose of the family provides opportunities for adults to become / to mediate between the child and society, helping it to master the aggregation of socio-cultural values, attitudes, norms that determine the living conditions in a given society and its survival. The impact of the family environment on adolescents from a very young age is very tangible, both in the field of intellectual development and in the field of affective - emotional experience - guides their consciousness, will and feelings. Since the birth of the child, parents have been faced with many tasks related to its harmonious development. They have the responsibility to create the conditions and prerequisites for the initial mastery of adolescent moral and legal norms. The development of self-awareness from the individual to the personal begins in the family environment, which determines the development of subjective means of regulating the behavior, emotions, will and abilities of the child. In the family, it learns to accept the self-worth of childhood and adolescence by building a model of its own way of life, a free and responsible attitude towards itself and other people. Under the guidance of parents, it gets its first life experience, skills and habits for living in society. The family forms a basic value system in the child by producing humanity and altruism; creates conditions for good physical health and hygiene; developing a positive attitude towards knowledge and education. From all above, it is clear that the importance of family is undeniable as a social and educational factor for the child. But the family environment cannot replace the youth work and educational opportunities of the kindergarten and school, where the education is a single, purposeful process of youth work, training and acquisition of aggregate knowledge, skills, values, social beliefs and habits. For a more comprehensive and multilateral impact on child development, it is necessary both institutions relevant to the child - the family and the kindergarten or school - to partner successfully and without conflict, in compliance with the principles of effective communication, equality and non-discrimination, tolerance, commitment. The partnership between the educational institution and the family has to be oriented to the child's interest and motivation, to the age and social changes in its life and to its ability to apply the acquired competences in practice.

Keywords: family, school, child, upbringing.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ИНСТИТУЦИИ С РОДИТЕЛИТЕ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ФОРМИРАНЕ НА СОЦИАЛНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ У ПОДРАСТВАЩИТЕ

Силвия Марушкина

Бургаски свободен университет, България, marushkina@abv.bg

Резюме: Семейството е първата социална общност, с която детето има продължителен контакт и в която се развиват форми на социализирано поведение. Социалното предназначение на семейството предоставя възможности възрастните да станат/ бъдат посредници между детето и обществото, като го подпомагат да овладее съвкупността от социо-културни ценности, нагласи, норми, които определят условията на живот в даденото общество и оцеляването в него. Влиянието на семейната среда върху подрастващите от най-ранна възраст е много силно осезаема, както в сферата на интелектуалното развитие, така и в сферата на афективното – емоционалното преживяване – направлява съзнанието, волята и чувствата им. От раждането на детето, пред родителите стоят множество задачи, свързани с хармоничното му развитие. Те имат отговорността да създадат условия и предпоставки за първоначално овладяване от подрастващите на моралните и правните норми. В семейната среда започва развитието на самосъзнанието от индивидно към личностно, което обуславя развитието на субективните средства за регулация на поведението, емоциите, волята и способностите на детето. В семейството то се научава да приема самоценността на детството и юношеството, като изгражда модел на собствен начин на живот, свободно и отговорно отношение към себе си и другите хора. Под ръководството на родителите получава първия си жизнен опит, умения и навици за живот в обществото. Семейството формира базисна ценностна система у детето чрез продуциране на хуманност и алтруизъм; създава условия за пълноценно физическо здравно-хигиенно; развитие на

положително отношение към знанията и образованието. От всичко казано дотук става ясно, че значението на семейството е безспорно като социализиращ и възпитателен фактор за детето. Но семейната среда не може да замени възпитателните и образователните възможности на детската градина и училището, където образованието е единен, целенасочен процес на възпитание, обучение и придобиване на съвкупни знания, умения, ценности, социални убеждения и навици. За по-цялостно и многостранно въздействие върху детското развитие е необходимо двете значими за детето институции – семейството и детската градина или училището да си партнират успешно и безконфликтно при спазването на принципите за ефективна комуникация, равнопоставеност и недопускане на дискриминация, толерантност, ангажираност. Партньорството между образователната институция и семейството трябва да бъде ориентирано към интереса и мотивацията на детето, към възрастовите и социалните промени в живота му и способността му да прилага усвоените компетентности на практика.

Ключови думи: семейство, училище, дете, възпитание.

1. УВОД

Семейството е първата социална общност, с която детето има продължителен контакт и в която се развиват форми на социализирано поведение. Социалното предназначение на семейството предоставя възможности възрастните да станат/ бъдат посредници между детето и обществото, като го подпомагат да овладее съвкупността от социо-културни ценности, нагласи, норми, които определят условията на живот в дадено общество и оцеляването в него (1, с. 209). Влиянието на семейната среда върху подрастващите от най-ранна възраст е много силно осезаема, както в сферата на интелектуалното развитие, така и в сферата на афективното – емоционалното преживяване – направлява съзнанието, волята и чувствата им. От раждането на детето, пред родителите стоят множество задачи, свързани с хармоничното му развитие. Те имат отговорността да създадат условия и предпоставки за първоначално овладяване от подрастващите на моралните и правните норми. В семейната среда започва развитието на самосъзнанието от индивидно към личностно, което обуславя развитието на субективните средства за регулация на поведението, емоциите, волята и способностите на детето. В семейството то се научава да приема самоценността на детството и юношеството, като изгражда модел на собствен начин на живот, свободно и отговорно отношение към себе си и другите хора. Под ръководството на родителите получава първия си жизнен опит, умения и навици за живот в обществото. Семейството формира базисна ценностна система у детето чрез продуциране на хуманност и алтруизъм; създава условия за пълноценно физическо и здравно-хигиенно развитие; изграждане на положително отношение към знанията и образованието. От всичко казано дотук става ясно, че значението на семейството е безспорно като социализиращ и възпитателен фактор за детето. Но семейната среда не може да замени възпитателните и образователните възможности на детската градина и училището, където образованието е единен, целенасочен процес на възпитание, обучение и придобиване на съвкупни знания, умения, ценности, социални убеждения и навици. За по-цялостно и многостранно въздействие върху детското развитие е необходимо двете значими за детето институции – семейството и детската градина или училището да си партнират успешно и безконфликтно при спазването на принципите за ефективна комуникация, равнопоставеност и недопускане на дискриминация, толерантност, ангажираност. Партньорството между образователната институция и семейството трябва да бъде ориентирано към интереса и мотивацията на детето, към възрастовите и социалните промени в живота му и способността му да прилага усвоените компетентности на практика.

2. ОСНОВНИ ФУНКЦИИ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ

Разграничават се няколко основни функции на взаимодействие, в посока цели и задачи на отделните дейности: *Информационна*. Тя има за предмет взаимно опознаване и осведомяване на двете страни: за образователното и възпитателното развитие на децата и за възникнали проблеми, за предстоящи задачи, за очаквано съдействие от страна на родителите и др. От своя страна родителите информират учителите и детската градина като институция за очакванията си към тях: а) за образователното и възпитателното развитие на децата и за възникнали проблеми, за предстоящи задачи, за очаквано съдействие от страна на родителите и др. От своя страна родителите информират учителите и детската градина като институция за очакванията си към тях: а) за очаквани подходи към децата им; б) за резултатите, които искат те да постигнат; в) за разбиране и подкрепа от педагозите; г) за особености на своите деца и възпитанието им в семейството. *Конструктивна*. Предмет на тази функция са формирането, обогатяването и развитието на педагогическия мироглед на родителите, подобряването на педагогическата им грамотност и култура. Функцията се изразява в дейности като: разясняване на определени елементи от системата на обучение и възпитание в детската градина и/ или училището и конкретни начини, средства и форми за взаимодействие,

запознаване с основни положения на семейното възпитание, обучение на родителите в конкретни похвати, техники и средства за педагогическа работа (обучение и възпитание на подрастващите) в семейството. Косвена проекция на тази функция е и професионалното развитие на педагозите, доколкото то е свързано с успешно пречупване на очакванията и изискванията на родителите през педагогическите закономерности и тяхното претворяване и интегриране в съответни технологии. *Социална*. Цели да привлече обществеността към повече внимание и усилия за обучението и възпитанието на подрастващите (в семейството, в училището, в конкретната социална среда). Аспект от функцията е социализирането на подрастващите, интегрирането им в средата и тяхното индивидуално припознаване от същата като личности и индивидуалности (5). Целта на взаимодействието на детската градина с родителите е разбиране, подкрепа и споделена отговорност за успешна адаптация и социализация на всяко дете, за подкрепа на личностното развитие и за постигане на стратегическите цели и приоритети на политиката за учене през целия живот. Училището като институция, в която продължава обучението и възпитанието на детето е пряко заинтересовано и отговорно за сътрудничеството със семейството (1, с. 210). Обединяването на усилията на училището и семейството цели постигане на максимални резултати по отношение на личностното развитие на подрастващите. За успеха на учениците е необходима добра двупосочна комуникация между семейството и училището. Колкото повече информация разменят педагогическите специалисти и родителите, толкова по-високи образователни резултати ще имат учениците (6, с. 9 - 11). Преценявайки важното значение, което родителите имат в цялостното ситуиране на училището, в новия закон за предучилищно и училищно образование (ЗПУО) е заложено представители на родителската общност да участват в обществени съвети “с цел създаване на условия за активни и демократично функциониращи общности към всяка детска градина и всяко училище...”(чл. 265, ал.1) (4, с. 98). Законът регламентира, че “Общественият съвет е орган за подпомагане на развитието на детската градина и училището и за граждански контрол на управлението им. С влизането си в обществения съвет родителите ще могат да се включат в обсъждането на учебните програми и в избора на учебници, да предлагат мерки за подобряване качеството на образователния процес, да дават становище за разпределението на бюджета и др.”(4, с.98). В контекста на образователната действителност и обществото семейството приема нови роли. Днешното българско семейство съзнателно напътства децата си към по-висока образованост и култура. То поставя същите високи цели за децата си, каквито учителите поставят по отношение на всички деца. Родителите са също толкова убедени, колкото и педагозите в уникалността, ценността и достойнствата на индивида, който всъщност е тяхното собствено дете. Те имат готовността и мотивацията да участват в образователния процес, макар да не са напълно наясно, какво точно включва това. Партньорството учители – родители е споделена отговорност, която в съвременния образователен контекст придобива нови измерения. Учителите трябва да бъдат инициатори на това партньорство, да създават доброжелателна атмосфера при общуването с родителите, която се основава на взаимно разбиране и подкрепа. В тази връзка е необходимо учителите да внушават идеята, че работейки заедно със семействата на децата, училището ще се превърне в обща възпитателна среда за децата, в средище за срещи и обмяна на опит – от семейството към учителите и от учителите към семейството (1, с. 214).

3. ЕФЕКТИВНИ ФОРМИ ЗА СЪВМЕСТНА РАБОТА

Формите на съвместна работа на учителите с родителите на учениците са разнообразни, като най-пълноценно е съчетанието на **индивидуални и групови/ колективни форми** (2, с. 86–87). **Индивидуалните форми** включват беседа, консултация, кореспонденция, в това число и електронна кореспонденция, посещение в дома на ученика. **Групови/колективни форми** – родителско-учителски срещи (два – три пъти всеки срок), провеждане на съвместни дейности (класни, извънкласни, извънучилищни) – тържества, празници, походи, екскурзии и др. Родителската среща може да се определи като основна колективна форма на работа на класния ръководител и учителите с родителите. Предварителната подготовка на учителите за такава среща е проява на професионализъм и рефлектира върху отношението на родителите към образователния процес, повишава тяхната отговорност. При колективната форма на споделяне на впечатленията за успеха и поведението на учениците от класа, мненията трябва да се представят в обобщен вид, без да се посочват конкретни имена. Този подход ориентира родителите за състоянието на класа като цяло и им помага да вземат конкретни решения, да коригират навреме пропуски и грешки. Конкретните факти за успеваемостта на учениците е желателно да се съобщават като се използва индивидуална форма на съвместна работа, по време на часовете за консултация, за да не се уронва достойнството на ученика и родителя. Същите могат да се споделят устно или писмено, с предварително подготвени за целта данни. При индивидуалното обсъждане на поведението и успеваемостта, родителите получават информацията дискретно, заедно с конкретни насоки за обучението и възпитанието на своето дете. От своя страна те също

могат да споделят информация за интереси, специфични потребности и особености на децата си, които са важни за оптимално протичане на учебния процес. Ръководени от ученици срещи с родители – подходящо за ученици в средна и горна степен на образование - учениците ръководят срещата и поемат отговорност за обучението си, като споделят процеса с родителите си. Сключването на писмени договори между учениците, родителите и институцията училище е договореност за партньорство, подкрепа, доверие и активност.

Независимо дали анализът на успеха и поведението се провежда чрез колективна или индивидуална форма, учителите трябва да спазват изискването похвалите и забележките да засягат не личността на детето, а неговите усилия. В този контекст американският психолог Х. Гинът с основание посочва, че отправените похвали и порицания трябва да се отнасят „само до усилията и постиженията на децата, а не до техния характер или лични качества” (3, стр. 42).

Като дългогодишен начален учител с богат опит в общуването с родителската общност използвам различни форми за сътрудничество и взаимодействие в ежедневната си професионална дейност. Удачна форма за обратна връзка и получаване на необходими сведения за учениците и за семейството е анкетата, защото вслушването и вземането предвид на мнението на всеки родител е ключово за съвместната работа на учителя с родителя и повишаване на ангажираността на семействата. Анкетата представлява адаптиран вариант на въпросник, прилаган от мен в училищната ми практика. Подходящо време за провеждането ѝ е началото на учебната година, по време на първата среща с родителите на първокласниците.

Такъв тип проучване дава обратна информация, с която учителите да се съобразят, за да приложат индивидуален подход, който ще рефлектира положително върху адаптацията, образователните резултати и личностното развитие на малките ученици. За да дам възможност на родителите да подкрепят децата си в първите им училищни стъпки, организирам инициативата “Приказен понеделник” (снимка 1). В началото на учебната година в първите учебни часове на всеки понеделник родител на дете от класа чете любима своя приказка, разказ или откъс от роман, след което децата изпълняват разнообразни дидактически задачи, като рисуване на илюстрации по четеното художествено произведение, “рисувани филми” – комикси, ролеви игри и драматизация на творбата и много други. Родителите се включват с готовност и отговорност в инициативата, защото осъзнават ролята си в преодоляването на стреса от преминаване от старата в нова, непозната за децата училищна среда. От друга страна, родителите се превръщат в мои стратегически съюзници в постигането на по-добра комуникация, екипен подход при реализиране на общите цели за доброто образование и възпитание на децата.

Снимка 1

Благоприятна колективна форма за двупосочна комуникация, както и стимулиране на индивидуалното и социалното развитие на децата са съвместните празници с родителите. Коледните и пролетните празници са обичани и желани събития за общуване между класен ръководител, родители и деца. По време на коледните и пролетните арт-ателиета класната стая се превръща в място за среща на градивното общуване както между родители и деца, така също и между дете и дете (снимка 2).

Снимка 2

Коледа е празник, който обединява и сплотява, отключва креативността на децата и родителите. Успешен експеримент по Коледа е превъпласението на родителите на децата от 1. клас в актьори и представянето на пиеса, играна от тях (снимка 3).

Снимка 3

В продължителния процес на подготовка на празника, костюмите, ролите и подаръците, родителите не само се опознават, но изграждат смислено и градивно общуване помежду си, създават трайни взаимоотношения, основани на общата грижа и перспектива за децата.

4. ИЗВОДИ

Изводът е, че участието на родителите в живота на класа и училището имат положителни последствия за децата. Те се изразяват в повишаване на учебните резултати на учениците, подобряване на поведението им и емоционалното им състояние, развиване на меки умения, свързани с формиране на социални

компетентности . Когато родителите са ангажирани, те предават на своите деца важното послание, че училището е ценност и е приоритет. Взаимодействието между учителите и родителите е важно условие за:

- ✓ превръщане на потенциалните заложи и възможности на учениците в реален факт;
- ✓ повишаване на ефективността на образователния процес и резултатите на учениците;
- ✓ формиране на учениците като активни и отговорни личности на гражданското общество;
- ✓ подобряване на поведението и социално-емоционалните умения на подрастващите.

ЛИТЕРАТУРА

- Алексиева, М. (2019). Съвременни проекции на началната училищна педагогика, БСУ, Бургас
- Адлер, А. (n.d.). Възпитанието на децата.
- Гинът, Х., Гинът, А., & Годард, Х. (2007). Детето и ние.
- Захариева, Р. (2019). Пътешествие в родителството.изд. Изкуство.
- Иванов, И. (1998). Семейна педагогика. Аксиос.
- Коцев, В., & Пейчев, И. (1993). Ефективна комуникация и работа с родители, РААБЕ България ЕООД,
- Кларк, Р. (2013). Край на скуката в час. Издателство „Изток-Запад”.
- Попова, Л. (2010). Класният ръководител и образователните взаимодействия в началното училище. Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий”, В. Търново
- (2015) Закон за предучилищно и училищно образование. Държавен вестник, 79
- Цветанска, С., & Мизова, Б. (2015). Педагогическо общуване за практически цели. Университетско издателство „Св. Кл. Охридски”.
- Blau, I., & Hameiri, M. (2017). Ubiquitous mobile educational data management by teachers, students and parents: Does technology change school-family communication and parental involvement?. *Education and Information Technologies*, 22(3), 1231-1247.
- Kot, K. (2018). INTERACTIVE PORTFOLIO AS A MECHANISM FOR INTERACTION BETWEEN TEACHERS AND PARENTS OF PRESCHOOL CHILDREN. In *Science and education: trends and prospects* (pp. 310-314).
- Zych, I., Beltrán-Catalán, M., Ortega-Ruiz, R., & Llorent, V. J. (2018). Social and emotional competencies in adolescents involved in different bullying and cyberbullying roles. *Revista de Psicodidáctica (English ed.)*, 23(2), 86-93.